

TÜİK'İN İŞÇİLERE VERDİĞİ ZARAR

27 Ocak 2023

Yıldırım Koç

Ekonomik krizin giderek derinleştiği ve seçimler sonrasında büyük olasılıkla daha da büyük sıkıntılara yol açacağı bir süreç yaşıyoruz. Bu süreçte, ufak bir kesim gelir ve servetlerini hızla artırıyor. Buna karşılık, halkımızın büyük bir bölümü yoksullaşıyor ve geleceğine kaygıyla bakıyor.

Bu koşullarda, gelirleri TÜİK'in açıkladığı tüketici fiyat endekslerine göre belirlenen sınıf ve tabakalar açısından enflasyon oranı büyük önem taşıyor.

Ben katıldığım toplantılarda yıllarca eskiden Devlet İstatistik Enstitüsü'nün ve günümüzde Türkiye İstatistik Kurumu'nun tüketici fiyat endekslerinin gerçek durumu büyük ölçüde yansıttığını savunmuş biriyim. Birçok kişi, bu işleri pek bilmeyen bazı gazete muhabirlerinin kulaktan dolma bilgiyle TÜİK'e yönelttikleri eleştirilere inanırdı. Endekslerin nasıl hazırlandığını bilmeyen birçok kişi de, Türkiye'de fiyat artışlarının belirlenmesinde pingpong topunun rolüne işaret ederdi. Fiyat artışlarını altın ve döviz fiyatlarına bakarak tahmin edenlere de karşı çıkar, TÜİK'in verilerinin büyük ölçüde doğru olduğunu savunurdum.

Son birkaç yıldır bu güvenimi tümüyle kaybettim ve TÜİK'in enflasyon verilerinin işçilerin, memurların, emekli-dul-yetimlerin gelirlerine nasıl büyük zarar verdiğini anlatmaya çalışıyorum. Günümüzde dünyaca ünlü Bosch grubunun ilk adımını 1886 yılında Stuttgart'ta atan Robert Bosch'un yaygın biçimde bilinen bir sözü vardır. "İnsanların güvenlerini kaybetmektense, para kaybetmeyi tercih ederim," demiş. Güven bu kadar önemli. Ben TÜİK'e olan güvenimi kaybettim.

Gelelim şimdi TÜİK'e duyulan bu güven kaybına yol açan uygulamaların günümüzde toplumun büyük kesimine verdiği zarara, işverenlere sağladığı ek kâr olanaklarına.

Ben geçmişte DİE ve TÜİK'e güvenirdim; ancak bu güvenimi sürekli olarak bir başka veriyle denetlerdim. Kullandığım diğer veri dizisi de, İstanbul Ticaret Odası'nın çok eski tarihlerden beri açıkladığı İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi idi.

Aşağıdaki çizelgede 2013-2022 döneminde İstanbul Ticaret Odası İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi ile TÜİK'in Tüketici Fiyatları Endeksinin her yıl Aralık ayı sonu itibarıyla 12 aylık fiyat artış oranları sunulmaktadır. 2013-2021 döneminde iki veri dizisi birbirini büyük ölçüde tutuyor. Çizelgenin en sağ sütununda, iki veri arasındaki fark yer alıyor.

Örneğin, 2013 yılında İTO verisi yüzde 7,04 iken, TÜİK verisi biraz daha yüksekmiş, 7,40 olmuş. Aşağıda yer alan 10 yıllık verilerin 6'sında TÜİK'in enflasyon verisi daha yüksek belirlenmiş. Örneğin, 2018 yılında 12 aylık dönemde İTO'ya göre fiyatlar yüzde 17,68 oranında artmışken, TÜİK'in verisi yüzde 20,30.

Veriler böyle olunca, TÜİK'in verilerine büyük ölçüde güvenebilirsiniz.

Ancak 2022 yılında işler tersine dönüyor; hem de ne dönüş.

İTO'ya göre fiyat artışı yüzde 97,92 iken, TÜİK'in iddiası yüzde 64,27. İki kaynağın tahminleri arasındaki fark 28,7 puan.

YIL	İstanbul Ticaret Odası İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi Artış Oranı (%)	TÜİK Tüketici Fiyatları Endeksi Artış Oranı (%)	Fark (puan)
2013	7,04	7,40	(+) 0,36
2014	11,14	8,17	(-) 2,97
2015	7,73	8,81	(+) 1,08
2016	9,12	8,53	(-) 0,59
2017	9,50	11,92	(+) 2,42
2018	17,68	20,30	(+) 2,62

2019	13,41	11,84	(-) 1,57
2020	14,40	14,60	(+) 0,20
2021	34,18	36,08	(+) 1,90
2022	92,97	64,27	(-) 28,7

Bu farkın toplumun büyük kesiminin gelirlerine yansması nasıl?

Müthiş bir kaynak transferi söz konusu. Toplumun büyük kesimi yoksullaştırılırken, özel işletmelere ve kamu kesimine önemli bir kaynak aktarılmış. Bir örnekten gidelim.

Tekgıda-İş Sendikası son yıllarda büyük bir öngörüyle, toplu iş sözleşmelerinin ücret zammı maddesini yeniden düzenledi. Eskiden 1 Ocak'ta yapılan ücret zamları, 31 Aralık'taki ücretlere yansıtılırdı. Bu durumda, düşük ücretli işçiler, asgari ücret zammından yararlanamazdı. Tekgıda-İş, son yıllarda bağtlanan toplu iş sözleşmelerinde, 1 Ocak'ta yapılacak zammın, 1 Ocak'taki ücretlere uygulanacağı düzenlemesini işverenlere kabul ettirdi. Böylece, özellikle enflasyon oranının ve asgari ücret artışının yüksek olduğu dönemlerde, işçinin ücreti önce asgari ücret düzeyine yükseltiliyor ve yeni yıl zammı, bu artırılmış ücret üzerine uygulanıyor.

Tekgıda-İş Sendikası'nın bir işyerinde halen uygulanmakta olan toplu iş sözleşmesindeki ikinci yıl ücret zammı düzenlemesi şöyledir:

"2. Yıl Ücret Zammı: Bu toplu iş sözleşmesinin ikinci uygulama yılında işyerinde çalışmakta olan sendika üyesi işçilerin **01.01.2023** tarihinde almakta oldukları aylık brüt ücretlerine **01.01.2023** tarihinden itibaren geçerli olmak üzere **01.01.2022 – 31.12.2022 tarihleri arasında gerçekleşen yıllık TÜİK Tüketici Fiyatları Endeksi artışı (Enflasyon) oranına + 3 puan eklenerek** ücret zammı uygulanır."

Bu düzenlemeye göre, işyerindeki tüm işçilerin brüt çıplak ücretleri 1 Ocak 2023 tarihi itibarıyla en az 10.008 lira düzeyine yükseltildi. Ardından da, TÜİK'in yüzde 64,27 oranında belirlediği enflasyon oranına 3 puan eklendi. Böylece işyerinde en düşük çıplak brüt ücret 16.740 lira oldu. Bu brüt çıplak ücretin işçinin eline geçen net miktarı 13.320 liradır.

Peki, işçi ücretlerine TÜİK'in belirlediği enflasyon oranı değil de, İTO'nun belirlediği enflasyon oranı uygulansaydı ne olurdu?

İTO'nun belirlediği enflasyon oranı yüzde 92,97. Bu rakama toplu iş sözleşmesinde belirtilen 3 puan da eklendiğinde, 95,97 oluyor. 10.008 liralık en düşük ücrete bu oranda zam yapılırsa, en düşük ücretli işçinin çıplak brüt ücreti 19.613 lira olacaktı. Bu brüt çıplak ücretin işçinin eline geçen net miktarı 15.374 lira olacaktı.

İTO'nun enflasyon oranının uygulanması halinde işçinin bir aylık çıplak net ücreti 13.320 liradan 15.374 liraya yükselecekti. Aradaki fark, 2054 liradır.

TÜİK'in, artık benim de güvenimi yitiren fiyat endeksi, İTO ile kıyaslandığında, bu işyerindeki her işçinin her ay 2054 lirasını işverenlere hediye etmiştir. Bu fark, bir yılda 24.648 liradır.

Bu rakam yalnızca çıplak ücretteki kayıp. Bir de ücrete bağlı yan ödemeler var.

Bu işyerindeki işçilere yılda 4 aylık ücretleri tutarında ikramiye veriliyor. Aylık kaybın 2054 lira olduğu düşünülürse, ikramiyedeki kayıp da bu miktarın dört katı, yani 8.216 lira.

Ayrıca, fazla çalışma yapıldığında, hafta tatili ve genel tatillerde çalışıldığında ödenen ücrette de bir kayıp söz konusu. Kıdemli işçiliği teşvik primi de ücretle bağlantılı.

TÜİK'in TÜFE'si ile İTO'nun İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi arasında ilk kez 2022 yılında ortaya çıkan bu kadar büyük fark, işçilere bu kadar büyük zarar verdi; işverenlere bu kadar ek gelir sağladı.

Asgari ücretin hesaplanmasında da TÜİK'in TÜFE'sinin temel alındığı düşünülürse, işçilerin kaybının ne kadar büyük olduğu anlaşılabilir.

Memurlar, emekli-dul-yetimler için de aynı durum söz konusu.

Çözüm, Türkiye'de bu kadar geniş bir kesimin gelirlerinin belirlenmesinde son derece önemli olan fiyat artışlarının TÜİK veya İTO tarafından değil, hükümetin, işverenlerin, işçilerin, memurların, emekli-dul-yetimlerin temsilcilerinden oluşan bir kurul tarafından yönetilen bağımsız bir kurum tarafından belirlenmesidir. Yoksa, ekonomik krizin daha da derinleşeceği koşullarda, bu kayıplar büyüyerek devam eder.

